

РОЛЬ СУЧАСНИХ БІБЛІОТЕК У РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Н.Г. Іванова

У статті розглядаються питання реалізації пріоритетних напрямів удосконалення бібліотечної діяльності щодо обслуговування користувачів правової інформації з використанням електронних інформаційних технологій.

Ключові слова: інформатизація, правова інформація, інформування, інформаційні потреби, електронна інформація, бібліотечні установи, Україна.

THE ROLE OF MODERN LIBRARIES IN THE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN SOCIETY DEMOCRATIZATION

This article is dedicated to the modern position of informing in the legal sphere by libraries and ways of its improvement.

Keywords: Informatization, legal information, information, informative necessities, electronic information, library establishments, Ukraine.

Демократичні перетворення в Україні, її органічне входження у світовий правовий та інформаційний простір обумовили зростання суспільної потреби в ефективному використанні сучасних електронних інформаційних технологій у сфері правового інформування. Бібліотечні установи, в процесі активного впровадження їх в свою діяльність мають потенціал для реалізації нових завдань сучасності, адже входження в систему сучасних соціальних інформаційних комунікацій дає можливість широкого розкриття фондів правової інформації, введення в суспільний обіг актуальних на даному етапі розвитку інформаційних ресурсів.

Сучасне суспільство на нинішньому етапі свого розвитку потребує інформації законодавчого, політико-правового характеру, що характеризує процеси соціального та економічного стану країни. Практика поширення правової інформації серед широких верств населення почала активно розвиватися лише останнім часом. Розширення доступу до актуальної інформації широких верств населення сприяє розвитку правової держави та громадянського суспільства, вдосконаленню відносин між державою, органами влади, самоврядування та суспільством. Перехід до демократичних цінностей та пріоритетів у функціонуванні суспільного життя потребує підвищеної уваги до питань правової освіченості та культури. Місією бібліотеки за таких обставин є створення дієвих умов доступу до правової інформації, офіційних документів, участь у вихованні правової культури та поширенні правових знань, надання інших затребуваних сучасним користувачем послуг у сфері правового інформування, задля залучення всіх прошарків українського суспільства до розвитку демократизації.

Радикальні зміни інформаційних запитів користувачів і технологічні вимоги до інформаційного обслуговування, що значно збільшилися останніми роками, практично не залишають бібліотечним установам альтернативних шляхів розвитку. Трансформаційні процеси, що відбуваються в суспільстві, стимулюють ускладнення функцій і структури бібліотечних установ, а поява комплексних проблем активізує діяльність бібліотек у визначенні науково обґрунтованої стратегії і тактики їхнього розвитку. Здатність швидко і якісно пристосовуватися до чинників зовнішнього впливу, працювати на те, щоб надати користувачеві саме той інформаційний продукт, який він бажає і має можливість отримати, є

сьогодні запорукою успішної діяльності на інформаційному ринку. Можна говорити про те, що бібліотеки, які на пострадянському просторі робили спроби стати учасниками інформаційного ринку, надалі повинні були або певним чином реформувати свою діяльність і зайняти свою нішу, або покинути ринок інформації, що тягне за собою втрату позитивного іміджу і перспектив матеріально-технічного оновлення сучасного інформаційного центру.

“У зв’язку з розвитком процесів становлення демократичного суспільства, зростанням значення та самобутності різноманітних соціальних структур у суспільстві, значення бібліотек як суспільних інформаційних центрів, що організують доступ до інформації цих суспільних підсистем, буде зростати. Також будуть зростати і вимоги до якості надання інформаційних послуг, забезпечення комплексного, багатоаспектного підходу до вирішення інформаційних завдань [1]”. Сьогодні саме якість інформації є визначальним чинником для користувача, який обирає джерело її отримання. Формування умов (продуктів, послуг), адекватних актуальним інформаційним потребам різних груп користувачів, дає підставу для позитивного сприйняття бібліотеки як гаранта широкого вибору і високих якісних характеристик інформації. В даному випадку йдеться, передусім про правову та економічну інформацію, достовірність якої визначається в першу чергу системою джерел її походження.

Ефективність процесу державного будівництва на даному етапі розвитку українського суспільства все більшою мірою залежить від здатності кожного громадянина оперативно орієнтуватися в швидкоплинних процесах, у тому числі правових, взаємовідносин у соціальній структурі суспільства, що швидко оновлюється та ускладнюється. Отже, правова інформація сьогодні стала нагальною потребою не лише для підприємств і організацій, але й об’єктивною потребою кожного конкретного члена суспільства в його повсякденному житті та діяльності. Важливим фактором також є те, що українське суспільство сьогодні надзвичайно зацікавлене в стимулюванні активної громадської позиції своїх членів. Це, в свою чергу, обумовлює необхідність постійного вдосконалення системи доступу громадян до актуальної правової інформації, зосередженої у фондах сучасних бібліотек.

Можна стверджувати, що забезпечення бібліотечними установами доступності правової інформації базується на таких принципах, як: загальна відкритість для користувачів; високий рівень оперативності оновлення фондів правової інформації; тісна співпраця з державними органами, що публікують нормативні документи та суспільно-політичними організаціями; повнота та достовірність правової інформації, що надається.

Сьогодні бібліотечна діяльність не може обмежуватися лише наданням інформації (на сучасному інформаційному ринку це успішно виконують різноманітні структури). Особливого значення набуває свідомий відбір інформації, формування інформаційних баз, організації максимальної оптимізації пошуку та ефективного використання електронних інформаційних ресурсів.

Найактуальнішими напрямками використання електронного інформування, особливо в правовій сфері, в бібліотечній діяльності є впровадження дистанційних форм обслуговування, а також можливість працювати з електронною інформацією в стінах бібліотеки. Тут найбільш запитаними є такі послуги як технічні та технологічні можливості працювати з комп’ютером, використовувати Інтернет, звертатися до масивів інформації інших бібліотечних установ, користуватися різними електронними довідковими системами, електронною доставкою потрібних джерел інформації. Питання забезпечення бібліотеками доступу до зовнішніх інформаційних ресурсів, разом з обслуговуванням, своїми фондами, дуже актуальні сьогодні. Бібліотеки "усвідомили себе навігаторами в необмеженому масиві інформації (навіть за відсутності іноді необхідної матеріально-технічної бази), і це вигідно відрізняє їх від інших комунікативних структур. У бібліотечній свідомості ідея доступу до інформації починає превалювати над ідеєю володіння нею [2]".

Упровадження електронних технологій у сферу наукових бібліотек стало активаційним фактором виникнення та стрімкого розвитку на їхній базі інформаційно-аналітичних служб. Їхня діяльність розкрила нові шляхи формування позитивного іміджу бібліотек як сучасних

інформаційних центрів. Одним із найуспішніших видів діяльності таких служб є інформування індивідуальних і корпоративних клієнтів у правовій сфері.

На сьогодні проблемам підвищення рівня правової обізнаності громадян приділяється недостатня увага з боку держави. Причиною такої ситуації, в першу чергу, є не стільки недооцінка важливості цих питань, скільки неадекватність та нестача створення механізмів реалізації налагодження правового інформування. В цьому контексті бібліотечні установи можуть запропонувати ініціативу проведення довгострокових і оперативних заходів освітнього, інформаційного, організаційного характеру, спрямованих на популяризацію різноманітних форм правової самоосвіти громадян (надзвичайно актуальною сьогодні є інформування про вживання норм трудового законодавства; про соціальний захист населення; про захист прав споживачів та ін.), службовців та ефективного професійного правового забезпечення діяльності органів влади всіх рівнів.

Сьогодні можна впевнено говорити про те, що інформаційної підтримки правового характеру потребує не лише суспільство, але й органи державної влади. Існує низка механізмів підтримки управлінських рішень, серед яких провідне місце сьогодні займає діяльність інформаційно-аналітичних служб наукових бібліотек. На прикладі Служби інформаційно-аналітичного забезпечення (СІАЗ) органів державної влади Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського (НБУВ) можна дослідити спектр інформаційних запитів владних структур у правовій сфері, серед яких надання допомоги центральним владним структурам у підготовці довідково-інформаційних матеріалів для розвитку міжнародних відносин; співпраця з державними інформаційно-аналітичними структурами країн СНД, з метою обміну матеріалами та забезпечення об'єктивною інформацією щодо перетворень у державі; аналіз політичних, соціально-економічних процесів в період активних ринкових перетворень в Україні; дослідження законодавчої практики зарубіжних країн та співставлення їх із законодавством та ін.

Інформаційно-аналітична діяльність як складова будь-якого процесу управління є, серед іншого, ефективним інструментом сприяння законотворчій діяльності, а також налагодженню конструктивного діалогу між владою та суспільством і впровадженню нових форм взаємодії з громадськістю. Підтримка управлінських рішень у діяльності інформаційно-аналітичних структур бібліотек сьогодні є основною сферою роботи спеціалістів-аналітиків. Надзвичайно актуальним напрямом є аналіз суспільної думки стосовно ефективності законотворчих процесів, чинного законодавства та вивчення зарубіжного досвіду правотворення. Наприклад, на сучасному етапі розвитку української держави та суспільства дуже актуальними є дослідження різних процесів і явищ, що відбуваються на теренах СНД, з урахуванням їхньої урегульованості правом. Також корисним є вивчення правового досвіду і традицій країн з високим рівнем правової захищеності особи, а отже, і рівнем правової культури, сильними саморегуляторами громадянського суспільства, передусім – стабільним законодавством, традиціями поваги до закону і відповідальності перед ним; і що дуже важливо, високим рівнем правової культури всіх структур державного і соціального механізму.

Основним напрямом роботи СІАЗ НБУВ у цій сфері є вивчення досвіду перенесення на національний ґрунт і застосування на практиці правових рішень у різноманітних галузях при врахуванні національних особливостей і збереженні правових традицій. Звернення до досвіду інших країн обумовлено нагальними потребами складних і суперечливих соціально-економічних та політико-правових процесів в Україні. Для їхнього належного забезпечення важливим є узагальнення досвіду прийняття правових рішень у різних сферах країнами, які мають схожі темпи розвитку. Висока динаміка змін законодавчого простору сьогодні потребує детального аналізу з використанням різноманітних порівняльних характеристик, ретельним дослідженням реакції різних категорій населення на дотримання законів та їхню реальну ефективність у таких важливих сферах життя як безпека бізнесу підприємництва, ефективність судової влади всіх рівнів та ін.

Підвищення ефективності обслуговування користувачів електронною правовою інформацією сьогодні є одним із пріоритетних напрямів діяльності бібліотечних установ. Серед напрямів вдосконалення цієї діяльності першочергове місце займає розробка і реалізація комплексних заходів, спрямованих на формування культури використання електронних правових ресурсів бібліотек. Актуальною залишається проблема пошуку нових форм і методів інформування користувачів про правові ресурси та послуги бібліотеки в сфері правового інформування та розвитку сервісних функцій електронних каталогів правової інформації. Важливим напрямом роботи в цій сфері є розширення репертуару ресурсів і послуг в інформаційно-бібліографічному обслуговуванні дистантних користувачів правової інформації, в тому числі за допомогою корпоративного використання сукупних інформаційних ресурсів країни.

Підсумовуючи, варто відзначити, що визнання наукової бібліотеки, як важливого соціального інституту становлення та розвитку інформатизації в Україні, зумовлено потребами розвитку поглиблених досліджень процесів перебудови політичної системи, вдосконалення державності та самоврядування у період кардинальних трансформацій нашого суспільства. Бібліотечні інформаційні комунікації сьогодні, навіть за умов неадекватного оновлення матеріально-технічної бази, демонструють здатність та великий потенціал ефективно забезпечувати доступ до сучасних інформаційних ресурсів, у тому числі правових, усім категоріям користувачів. А отже, можна стверджувати, що процес зростання значення бібліотечних установ як важливих соціальних інструментів у справі вирішення стратегічного завдання сучасної України: розвитку правової держави і демократичного суспільства в умовах інформатизації та активного впливу на його еволюцію – триває.

Використана література

1. Горовой В.Н. Библиотеки как информационные центры постиндустриального общества [Электронный ресурс] / В.Н. Горовой // Б-ки нац. акад. наук: пробл. функционирования, тенденции развития. – электрон. Дан. (1 файл). – К., 2005. – Вып. 3. – Режим доступа: <http://www.nbuv.gov.ua/articles/2005/05gvncpo.html>. – Загол. с экрана.
2. Кузнецова Т.Я. Инновационные процессы в библиотечном деле и непрерывное профессиональное образование: пути и формы интеграции [электронный ресурс] / Т.Я. Кузнецова. – Режим доступа: http://www.bgunb.ru/links/master/school/doc_2001/kuznesova1.html.
3. Брижко В.М. Інформаційне суспільство / В.М.Брижко, О.М.Кальченко, В.С.Цимбалюк та ін.; за ред. Р.Каложного, М.Швеця. – К. : “Інтеграл”, 2002. – 220 с.
4. Глушановский А.В. Электронная информация и основные функции научных библиотек / А.В.Глушановский, Н.Е.Каленов // Материалы конф. “Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества” (Крым – 2001). – Т. 1. – М., 2001. – С. 173-177.